

નમો લક્ષ્મી યોજના

1. યોજનાનું વ્યૂહાત્મક પૃષ્ઠભૂમિ અને મહત્વ

રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ ૨૦૨૦ (NEP 2020) ના પરામર્શમાં, પ્રાથમિક શિક્ષણના 'સાર્વત્રિકીકરણ' (Universalization) બાદ માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક સ્તરે વિદ્યાર્થીનીઓના 'સ્થાયીકરણ' (Retention) ને સુનિશ્ચિત કરવું એ આ યોજનાનો મુખ્ય ધ્યેય છે. ગુજરાત સરકારના શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા પ્રસ્તુત આ યોજના માત્ર આર્થિક સહાય પૂરતી મર્યાદિત નથી, પરંતુ કિશોરાવસ્થાની કન્યાઓના 'આરોગ્ય અને પોષણ' (Health and Nutrition) ને સુદૃઢ બનાવી તેમના સર્વાંગી સશક્તિકરણ પર ભાર મૂકે છે. સામાજિક-આર્થિક કારણોસર કન્યાઓ અધવચ્ચેથી અભ્યાસ ન છોડે અને ધોરણ ૧૨ સુધીનું શિક્ષણ પૂર્ણ કરે તે માટે આ એક પ્રોત્સાહક પહેલ છે.

2. યોજનાની વહીવટી અને મૂળભૂત વિગતો

સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષાઓ માટે નીચે મુજબની વહીવટી વિગતો અત્યંત મહત્વની છે:

- યોજનાનું નામ: નમો લક્ષ્મી યોજના.
- ઠરાવ ક્રમાંક: ED/CEF/e-file/3/2023/5297/CHH. ઠરાવની તારીખ: ૧૨/૦૩/૨૦૨૪.
- અમલ કરનાર વિભાગ: શિક્ષણ વિભાગ, ગુજરાત સરકાર.
- અમલીકરણ વર્ષ: શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ થી (જેમાં ૨૦૨૩-૨૪ માં ધોરણ ૮ થી ૧૧ માં અભ્યાસ કરતી વિદ્યાર્થીનીઓનો પણ સમાવેશ થાય છે).

3. પાત્રતાના માપદંડોનું વિશ્લેષણ

આ યોજના ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ (GSHSEB) તેમજ કેન્દ્રીય માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડ (CBSE) દ્વારા માન્યતા પ્રાપ્ત શાળાઓને લાગુ પડે છે. પાત્રતાનું ઝીણવટભર્યું વર્ગીકરણ નીચે મુજબ છે:

શાળાનો પ્રકાર	અભ્યાસની પૃષ્ઠભૂમિ	આવક મર્યાદા / શરત
---------------	--------------------	-------------------

સરકારી અથવા અનુદાનિત શાળા	સરકારી/અનુદાનિત પ્રાથમિક શાળામાં ધોરણ ૮ પૂર્ણ કરી ધોરણ ૯ માં પ્રવેશ	કોઈ પણ આવક મર્યાદા લાગુ પડતી નથી.
માન્ય ખાનગી શાળા (RTE હેઠળ)	માન્ય ખાનગી પ્રાથમિક શાળામાં RTE અંતર્ગત પ્રવેશ મેળવી ધોરણ ૧ થી ૮ પૂર્ણ કરી ધોરણ ૯ માં પ્રવેશ	કોઈ પણ આવક મર્યાદા લાગુ પડતી નથી.
અન્ય ખાનગી શાળાઓ	ધોરણ ૮ પૂર્ણ કરી ધોરણ ૯ માં પ્રવેશ મેળવ્યો હોય	કુટુંબની વાર્ષિક આવક ₹૬ લાખ કે તેથી ઓછી હોવી જોઈએ.

4. આર્થિક સહાયનું માળખું અને વિતરણ પદ્ધતિ

યોજના અંતર્ગત કુલ ₹૫૦,૦૦૦ ની સહાય મળવાપાત્ર છે. આ માળખામાં "So What?" લેયર મુજબ: માસિક સહાય એ કન્યાઓના દૈનિક પોષણ અને શૈક્ષણિક જરૂરિયાતો માટે છે, જ્યારે પ્રોત્સાહક રકમ (Lump Sum) એ અભ્યાસ પૂર્ણ કરવા માટેનું લક્ષ્ય (Completion Incentive) પૂરું પાડે છે.

GPSC | GSSSB | GPSSB | POLICE | TET-TAT
ONLINE MOCK TEST
JOIN OUR COMPLETE COURSE + MOCK TEST SERIES
READ MORE www.examconnect.in
JOIN FREE

ધોરણ ૯ અને ૧૦ માટેનું માળખું (કુલ ₹૨૦,૦૦૦):

- માસિક સહાય: દર વર્ષે ૧૦ માસ માટે દર મહિને ₹૫૦૦ (વાર્ષિક ₹૫,૦૦૦). બે વર્ષના કુલ ₹૧૦,૦૦૦.
- પ્રોત્સાહક રકમ: ધોરણ ૧૦ ની બોર્ડ પરીક્ષા પાસ કર્યા બાદ (એકથી વધુ પ્રયત્ને પાસ થનારને પણ મળવાપાત્ર) બાકીના ₹૧૦,૦૦૦.

ધોરણ ૧૧ અને ૧૨ માટેનું માળખું (કુલ ₹૩૦,૦૦૦):

- માસિક સહાય: દર વર્ષે ૧૦ માસ માટે દર મહિને ₹૭૫૦ (વાર્ષિક ₹૭,૫૦૦). બે વર્ષના કુલ ₹૧૫,૦૦૦.

ટોપિક ટેસ્ટ | મોક ટેસ્ટ | સ્ટડી મટિરિયલ્સ | લેટેસ્ટ સરકારી નોકરીની માહિતી |

કલ્લક: www.examconnect.in

- પ્રોત્સાહક રકમ: ધોરણ ૧૨ ની બોર્ડ પરીક્ષા પાસ કર્યા બાદ (એકથી વધુ પ્રયત્ને પાસ થનારને પણ મળવાપાત્ર) બાકીના ₹૧૫,૦૦૦.

5. અમલીકરણ પ્રક્રિયા અને ટેકનોલોજીકલ માળખું

યોજનાનું અમલીકરણ ચુસ્ત વહીવટી પારદર્શિતા સાથે કરવામાં આવે છે:

- વહીવટી પદાનુક્રમ: મુખ્ય અમલીકરણ અધિકારી તરીકે નિયામકશ્રી, શાળાઓ રહેશે, જ્યારે પાત્રતાની ચકાસણી સંબંધિત જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી (DEO) મારફત કરવામાં આવશે.
- પોર્ટલ અને નોંધણી: શાળાઓએ વિદ્યાર્થીનીઓની નોંધણી CTS (Child Tracking System) પોર્ટલ પર કરવાની રહેશે, જેની યાદી બાદમાં 'નમો લક્ષ્મી' પોર્ટલ પર અપલોડ કરાશે.
- DBT પદ્ધતિ: સહાયની રકમ ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર (DBT) દ્વારા સીધી માતાના બેંક ખાતામાં જમા થશે. જો માતા હયાત ન હોય, તો જ વિદ્યાર્થીનીના ખાતામાં રકમ જમા કરવામાં આવશે.
- સમયમર્યાદા: જૂન માસની સહાય જૂન અથવા જુલાઈ સુધીમાં, અને ત્યારબાદ દર મહિનાની ૧૦ તારીખ સુધીમાં જમા કરવામાં આવશે.
- સંક્રમણકાળની જોગવાઈ: શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ધોરણ ૮ થી ૧૧ માં અભ્યાસ કરતી કન્યાઓ જો ૨૦૨૪-૨૫ માં ધોરણ ૯ થી ૧૨ માં પ્રવેશ મેળવે, તો તેઓને પણ આ યોજનાનો લાભ મળવાપાત્ર છે.

6. મહત્વની શરતો, અપવાદો અને વહીવટી નિયમો

- હાજરીનું ધોરણ: વિદ્યાર્થીનીની અગાઉના મહિનાની સરેરાશ હાજરી ૮૦% હોવી અનિવાર્ય છે. શિક્ષણ વિભાગ પૂર્વ સૂચના વિના હાજરીની આકસ્મિક તપાસ કરી શકે છે.
- શાળા છોડવા અંગે: અધવચ્ચેથી શાળા છોડનારને આગળનો લાભ મળશે નહીં, પરંતુ અગાઉ ચુકવેલી રકમ પરત લેવામાં આવશે નહીં.
- રિપીટર વિદ્યાર્થીનીઓ: એક જ ધોરણ માટે એકથી વધુ વાર સહાય મળશે નહીં. જો વિદ્યાર્થીની નાપાસ થાય, તો તે વર્ષની સહાય બંધ રહેશે, પણ આગળના ધોરણમાં પ્રવેશ લેતા સહાય પુનઃ ચાલુ થશે.
- સાર્વત્રિક લાભ (Universal Benefit): આ યોજના 'વધારાના લાભ' (Double Benefit) તરીકે છે. એટલે કે, જો વિદ્યાર્થીની અન્ય કોઈ સરકારી સ્કોલરશિપ મેળવતી હોય, તો પણ આ યોજનાનો લાભ અવરોધાશે નહીં.

7. પરીક્ષાલક્ષી વિશેષ નોંધ (Quick Exam Revision Points)

- કુલ સહાય: ₹૫૦,૦૦૦ (ધોરણ ૯ થી ૧૨).
- ઠરાવની તારીખ: ૧૨/૦૩/૨૦૨૪.

ટોપિક ટેસ્ટ | મોક ટેસ્ટ | સ્ટડી મટિરિયલ્સ | લેટેસ્ટ સરકારી નોકરીની માહિતી |

કલિક: www.examconnect.in

- અમલીકરણ: શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ થી.
- લઘુત્તમ હાજરી: ૮૦% (સરેરાશ).
- ખાનગી શાળા માટે આવક મર્યાદા: ₹૬ લાખ કે તેથી ઓછી.
- ચકાસણી અધિકારી: જિલ્લા શિક્ષણાધિકારી (DEO).
- DBT પ્રામકર્તા: પ્રથમ પસંદગી 'માતાનું બેંક ખાતું'.
- બોર્ડ પરીક્ષા પ્રોત્સાહન: એકથી વધુ પ્રયત્ને પાસ થનારને પણ લાભ મળવાપાત્ર છે (Point 5.12 મુજબ).

નિષ્કર્ષ: "નમો લક્ષ્મી યોજના" એ ગુજરાતમાં કન્યા કેળવણીના 'સાર્વત્રિકીકરણ' અને 'સ્થાયીકરણ' માટેનો એક ક્રાંતિકારી અભિગમ છે. આ યોજના શિક્ષણની સાથે પોષણના લક્ષ્યાંકો સાધીને રાજ્યના માનવ વિકાસ સૂચકાંક (HDI) માં હકારાત્મક પરિવર્તન લાવનારી 'ગેમ-ચેન્જર' યોજના સાબિત થશે.